

4.12 Удосконалення механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства

Сьогодні на діяльність суб'єктів господарювання впливає численна кількість негативних факторів зовнішнього середовища. До них, зокрема, можна віднести такі: зниження платоспроможності населення, коливання курсу валюти на ринку, підвищення цін на енергоносії, військові дії, інтенсивна міграції робочої сили (як внутрішня, так і зовнішня). За таких умов особлива увага повинна приділятися проблемі управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Цю проблему можна розглядати як із позиції самих господарюючих суб'єктів з метою коригування та оптимізації управління і планування, так і з боку зовнішніх для об'єкта аналізу інститутів (інвестиційних і регулюючих) для визначення економічного становища цього підприємства в економічній системі країни.

Рівень фінансово-економічної безпеки залежить насамперед від ефективності управлінських процесів на підприємстві, покликаних уникати й своєчасно реагувати на можливі загрози і ризики. Крім того, постійний моніторинг стану підприємства та впровадження дієвих змін у фінансово-економічній безпеці зумовлені необхідністю забезпечення стабільного функціонування та досягнення основних цілей діяльності підприємства. Тому ключовим моментом є детальне вивчення цієї проблеми та прийняття на основі досліджень відповідних раціональних рішень та пропозицій, реалізація яких призведе до підвищення як загальних, так і окремих показників діяльності вітчизняних підприємств.

Постійне зростання ризиків господарської діяльності може призвести до значного погіршення фінансового стану підприємства, а в майбутньому до його банкрутства. Фінансово-економічна безпека вітчизняних підприємств – це складна багатокомпонентна система, що включає велику кількість різноманітних складових, які спрямовані на забезпечення ефективного використання матеріальних, трудових, інформаційних та фінансових ресурсів [338].

Питання фінансово-економічна безпека підприємства розглядається в численних працях науковців: Н. Боліла, Н. Бондарчук, Т. Васильців, В. Гончар, Т. Давидюк, Н. Дехтяр, О. Іващенко, О. Квасова, О. Сова та інші. Оцінка рівня фінансово-економічної безпеки, використання нових методів і алгоритмів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств потребують подальших досліджень і продовжують привертати увагу багатьох теоретиків і практиків. Проте, незважаючи на багатогранні дослідження у цій сфері, досі немає єдиного підходу до формування та реалізації механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства, що зумовило необхідність подальших досліджень цього питання.

Фінансово-економічна безпека підприємства представляється як складна багатовимірна система, оцінка ефективності якої утруднена великою кількістю показників, що роблять на неї істотний вплив. Це призвело в аспекті представленого дослідження до необхідності розгляду та обґрунтування основних аспектів і стратегій управління механізмом фінансово-економічної безпеки підприємства.

Розглядаючи архітектуру механізму фінансово-економічної безпеки суб'єктів фінансових відносин макро-, мезо- і мікроекономічних рівнях як певну характеристику необхідно підходити з точки зору його здатності до самозбереження і розвитку під впливом існуючих та потенційних загроз. За таких умов фінансовий механізм підприємства необхідно розглядати як систему заходів щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки і підвищення її рівня у відповідності до фінансових інтересів суб'єктів фінансових відносин й безпосередньо самого підприємства.

Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства повинен бути спрямований на виявлення існуючих небезпек, прогнозування їх наслідків, визначення методів збирання та надання інформації до керуючого центру, який ухвалює рішення щодо подальших управлінських дій. Головним завданням фінансово-економічної безпеки підприємства є формування та реалізація ефективної стратегії його діяльності в умовах ризику, під впливом

численних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, а також при наявності значної кількості конкурентів.

Фінансова стабільність підприємства в умовах невизначеності потребує постійного дієвого керування його станом. В цілому фінансовий механізм має велике значення у діяльності підприємства. Він охоплює всі виробничі, фінансові, трудові й інші відносини. Від правильної його організації, від правильного вибору методів, важелів у конкретних ситуаціях залежить ефективність діяльності підприємства. Він складає основу фінансової діяльності підприємств та дозволяє вирішувати більшість проблем, які виникають у фінансово-економічній діяльності підприємств.

Як вже зазначалося, для підприємства сьогодні існує безліч конкретних загроз і чинників, які впливають на рівень його фінансово-економічної безпеки та з якими підприємство стикається постійно в процесі своєї діяльності. Виявлення можливих загроз фінансово-економічній безпеці та розробка заходів щодо їх запобігання мають першочергове значення для формування ефективного механізму фінансово-економічної безпеки підприємства.

При оцінці рівня фінансово-економічної безпеки головним критерієм є чистий прибуток. Про неефективне управління фінансово-економічною безпекою підприємства в Україні свідчить збільшення частки збиткових підприємств в Україні. Такі тенденції здебільшого спричинені об'єктивними причинами, серед яких головною є погіршення політичної та економічної ситуації в країні.

Крім того, важливим чинником, що впливає на вітчизняні підприємства та потребує внесення певних змін до механізму управління їх фінансово-економічною безпекою є глобалізаційні процеси.

Основні інструменти, спрямовані на підвищення ефективності діяльності підприємства, які дозволяють збільшити його прибуток та взагалі покращити результати діяльності, можна звести до таких:

- зниження витрат, що можна досягти шляхом скорочення собівартості чи змінних витрат, оптимізації виробництва, скорочення чисельності персоналу або рівня оплати праці;
- модернізація бізнес-процесів, що дозволяє домогтися підвищення продуктивності праці;
- зміни в організаційній системі, оптимізація структури управління та принципів обслуговування клієнтів, комунікацій тощо;
- посилення маркетингових комунікацій, коли завданням є максимальне зростання обсягів збуту товарів та послуг, зміна ставлення до організації, створення нових можливостей для підприємства, розширення клієнтської бази, посилення конкурентоспроможності як самого підприємства, так і його продукції тощо.

Для того, щоб ці заходи були успішними необхідним є відповідне підґрунтя для їх реалізації, а саме ресурсна складова. Саме завдяки наявності необхідної кількості ресурсів та швидкості взаємодії елементів і залежить наскільки швидко відбуваються зміни та який ефект вони принесуть. Даний механізм включає в себе задачі та принципи управління, форми, методи та інструменти управління компанією, організаційну структуру та персонал, а також засоби обробки інформації і її передачі.

Через те, що діяльність більшості підприємств є різносторонньою і має велику кількість взаємопов'язаних між собою аспектів, підвищення ефективності тільки в одному напрямі не може дати масштабного позитивного ефекту. Як наслідок, будуть відбуватися лише точкові зміни в деяких напрямках діяльності. Для того, щоб цього не сталося і вплив відбувався на всю діяльність підприємства, необхідно проводити комплексну роботу щодо підвищення результатів діяльності підприємства.

Структура організаційно-економічного механізму за своєю природою поділяється на систему забезпечення, функціональну та цільову систему. Кожна з цих систем має низку підсистем, які у своєму поєднанні і за умови їх

оптимальної побудови й забезпечують високий рівень ефективності діяльності підприємства на ринку.

Система забезпечення поділяється на підсистеми правового, ресурсного, нормативно-методичного, наукового та технічно-інформаційного забезпечення управління.

Функціональна система поділяється на планування, організацію, мотивацію, контроль та виконання поставлених завдань з метою задоволення й забезпечення вимог сьогодення.

В свою чергу цільова система включає в себе цілі та основні результати діяльності підприємства, об'єднуючи у собі підсистеми, та сприяє досягненню поставлених цілей і відповідних результатів діяльності підприємства. Як результат впровадження ефективно побудованих всіх вищезазначених складових, відбуваються якісні позитивні зміни на підприємстві, покращуються результати його діяльності, а також зростає лояльність клієнтів і формується певна цінність у їх свідомості.

Слід зазначити, що забезпечення стабільної роботи підприємства по виготовленню конкурентоздатної продукції є завданням першочергового значення для керівників підприємства та всіх його структурних елементів.

Ефективність виробничої діяльності підприємства – це найбільш важлива характеристика господарської діяльності. Економічну ефективність управління виробничою діяльністю підприємства прийнято розуміти як ступінь використання його виробничого потенціалу. Це визначається як співвідношення результатів і витрат суспільного виробництва. Як відомо, чим вищим є результат при однаковому рівні витрат, тим більш швидкими темпами він збільшується в розрахунку на одиницю витрат суспільно необхідної праці. Тобто, чим меншими є витрати на одиницю корисного ефекту, тим вищою є ефективність виробництва [339].

Фактично ефективність виробничої діяльності підприємства визначається за допомогою оцінки результатів його діяльності. До таких результатів можна віднести, зокрема, обсяг виготовленої продукції в натуральному чи вартісному

виразі або прибуток. Проте сама по собі величина цих показників не може дати повно картини щодо діяльності підприємства та зробити відповідні висновки про ефективність або неефективність його роботи. Така ситуація спричинена необхідністю врахування ціни, за якої отримані ці результати. За таких умов, одержання об'єктивної оцінки ефективності виробничої діяльності підприємства потребує врахування відповідних показників витрат, тобто оцінку тих видів витрат, що дали змогу одержати ті чи інші результати діяльності.

Для ефективного управління платоспроможністю підприємства потрібно кваліфікувати, які види робіт і складові активу або ж пасиву сприяють зростанню, або ж зменшенню ефективності діяльності підприємства. За таких умов важливо враховувати специфіку та тривалість оперативних і грошових циклів підприємства в контексті окремих видів робіт. На наступному етапі необхідно визначати, чи є потреба у змінах, спрямованих на збільшення грошових потоків.

Використання принципів управління ефективністю виробничої діяльності на підприємстві припускає, що його керівництву слід приділяти особливу увагу організації виробництва і праці. Це спричинено тим, що дотримання принципів раціональної організації виробничого процесу є базисом ефективної реалізації фінансово-господарської діяльності з найбільш оптимальними показниками діяльності [338].

В результаті дослідження, проаналізувавши численні взаємозалежні фактори, що впливають на фінансово-економічну безпеку підприємства, можна виокремити такі заходи щодо підвищення її рівня:

- 1) своєчасне виявлення ризиків і можливих загроз для фінансово-економічної безпеки підприємства;
- 2) розробка та впровадження системи заходів щодо попередження та мінімізації негативного впливу на діяльність підприємства від потенційних ризиків, а також їх страхування;
- 3) формування надійної системи фінансового, інформаційного та ресурсного забезпечення господарської діяльності підприємства;

- 4) формування фінансових резервів та створення умов для можливості акумуляції фінансових ресурсів з різних джерел їх утворення;
- 5) реалізації заходів щодо досягнення та підтримки оптимального рівня таких показників діяльності підприємства, як: ліквідність, платоспроможність, рентабельність, фінансова стійкість і стан фінансово-економічної безпеки взагалі;
- 6) оптимізація грошових потоків і створення відповідних умов для зростання ринкової вартості підприємства.

Головними напрямками організації ефективної виробничої діяльності підприємства є такі:

- оптимальний поділ праці;
- організація робочих місць та їх обслуговування;
- організація раціональних трудових процесів;
- створення сприятливої трудової обстановки;
- створення ефективної системи матеріального стимулювання працівників;
- організація виробничого навчання та підвищення кваліфікації працівників;
- організація належної системи охорони праці та забезпечення техніки безпеки.

В результаті проведеного дослідження можна сказати, що управління діяльністю підприємства повинне відбуватись з врахуванням когнітивної спрямованості та особистих пізнавальних якостей працівників. В управлінні ефективністю як складному процесі, наведеному на позитивний результат, слід визначати працівника як основного творця економічної доданої вартості. Можливість видозмінювання помітної долі отриманої інформації працюючими не повинна спричинити негативного результату, а тому керівництву варто використовувати сучасні, ефективні важелі впливу на персонал.

В сучасних умовах фінансової нестабільності, що визначається впливом швидкозмінних факторів зовнішнього середовища підприємства, існуючим

високим рівнем фінансових ризиків, а також ризиками, пов'язаними з співпрацею з іншими суб'єктами господарської діяльності, одним з найбільш важливих напрямів посилення фінансово-економічної безпеки діяльності підприємства є забезпечення його фінансової стійкості.

Діяльність органів управління як на державному, так і на місцевому рівні щодо питань створення умов для посилення фінансово-економічної безпеки підприємств повинна бути спрямована на активізацію підприємницької діяльності, а також на підвищення їх конкурентоспроможності. Державна політика, спрямована на мінімізацію ризиків та створення умов для безпечної діяльності й максимального використання переваг господарської діяльності вітчизняних підприємств, повинна включати такі основні аспекти:

- 1) удосконалення державної регуляторної політики з метою зменшення адміністративного навантаження на бізнес;
- 2) стимулювання підвищення рівня внутрішнього попиту на товари вітчизняних підприємств;
- 3) оптимізація процедур стандартизації та сертифікації продукції;
- 4) стимулювання експорту, розширення іноземних ринків збуту для вітчизняних підприємств тощо.

Впровадження представлених заходів дасть змогу мінімізувати негативні наслідки глобалізаційних процесів та ринкових коливань. До того ж, реалізація цих пропозицій сприятиме посиленню конкурентоздатності вітчизняних підприємств та продукції вітчизняного виробництва на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Розробка ефективної регуляторної політики є важливим кроком держави, що підвищує її здатність реагувати на зміни та результативність управління економікою, а також сприяє розвитку підприємництва через відповідні механізми та важелі.

Формування та реалізація ефективної державної регуляторної політики є необхідною умовою забезпечення прискореного розвитку національної економіки в цілому. Важливим аспектом такої політики повинна бути

можливість реагувати на зміни та оцінка результативності управління економікою, що дасть можливість спрямувати вектор регулюючого впливу у необхідний напрямок.

За таких умов доцільно усунути певні недоліки державної регуляторної політики України, а саме зменшити адміністративне навантаження на підприємницькі структури, спростити адміністративні процедури, а також доречним є делегування повноважень щодо розвитку підприємництва на місцевий рівень. Це доцільно через те, що місцеві органи самоврядування більш детально можуть оцінити поточний стан та визначити основні проблеми й специфіку розвитку бізнесу на території певної адміністративно-територіальної одиниці. До того ж, вони мають більше можливостей та важелів впливу у питанні розробки та реалізації ефективної політики підтримки, стимулювання розвитку підприємництва.

Таким чином, розробка та впровадження ефективного механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства є важливим та невід'ємним елементом системи управління ним. Цей процес потребує взаємодії та взаємоузгодження дій державних регулюючих органів та суб'єктів господарської діяльності з метою створення необхідних умов для успішного функціонування, а також забезпечення оптимального рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.